

ANDRZEJ K. OLSZEWSKI
Lublin–Warszawa

ARCHITEKCI BRUKSELSCY STANISLAS JASINSKI I JACQUES OBOZINSKI

Wśród architektów belgijskich dwudziestego wieku wysoce cenioną pozycję zajmowali Stanislas Jasinski i Jacques Obozinski. Ich polskie pochodzenie skłoniło mnie do bliższego zapoznania się z ich twórczością¹.

Urodzony w Brukseli 18 września 1901 r. Stanislas Jasinski był synem Tomasza i Amandine Demaziere, bratankiem grafika Feliksa Stanisława Jasińskiego. Tomasz i Feliks byli synami Stanisława Kostki Jasińskiego i Zofii z Minheymerów. W 1880 r. Stanisław przybył z synami z Polski do Brukseli. Tomasz był architektem. Feliks Stanisław w dwa lata później osiedlił się w Paryżu. Trzeci syn Gustaw był lekarzem w Argentynie². Stanislas Jasinski nie doczekał się monografii, poza katalogiem wystawy, która miała miejsce w 1979 r. Jest wielokrotnie wzmiankowany w opracowaniach architektury belgijskiej XX w. Materiały do jego twórczości znajdują się w Musee des Archives d' Architecture Moderne oraz w posiadaniu rodziny³.

¹ Prace nad twórczością obu architektów mogłem przeprowadzić dzięki stypendiom udzielonym mi przez Katolicki Uniwersytet Lubelski i Katholieke Universiteit Leuven. Za pomoc w zbieraniu materiałów dziękuję Paniom Anne Jasinski, Hanny Obozinski i Panom Michel Obozinski, profesorowi Lucowi Verpoest i Paulowi Peeters z Wydziału Architektury Uniwersytetu w Leuven oraz dr. Ryszardowi Szmydki.

² L. W e l l i s z, *Felix-Stanislas Jasiński, graveur. Avec une étude sur les procédés technique de F. Jasiński, par T. Cieślowski*, Paris 1934; J. J a w o r s k a, *Jasiński Feliks Stanisław*, w: *Słownik Artystów Polskich i obcych w Polsce działających*, t. III, Ossolineum 1979, s. 255-258. Informacje od Pani Anne Jasinski.

³ S. G o y e n s d e H e u s c h, *Stanislas Jasinski, Architecte, 1901-1978. Exposition Galerie Claude Jongen, Bruxelles du 15 Novembre au 15 Decembre 1979*, bez paginacji, il; t e n ż e, *Stanislas Jasinski 1901-1978 a la Galerie Claude Jongen 149, ch. de Charleroi, Bruxelles du 15 nov. au 15 décembre, „Jalons pour les Arts”, décembre [?] 1979*, s. 13-15 il;

W wieku lat jedenastu Jasinski został sierotą. Nim i jego młodszym bratem Stefanem (późniejszym projektantem wnętrz) zajął się przyjaciel rodziny Alfred Bastien. Pełnych studiów w zakresie architektury Stanislas nie posiadał. Jako kilkunastoletni chłopak uczęszczał na kursy do Academie des Beaux Arts w Brukseli, w 1919 r. pracował we Francji przy inwentaryzacji zniszczeń wojennych. Praktykował u Victora Horty. Przez wiele lat zarabiał jako malarz pokojowy. Z początkiem lat dwudziestych w Amsterdamie zetknął się z neoplastycyzmem, podczas pobytu w Paryżu, w latach 1923-1924, z architektami awangardy francuskiej z Le Corbusierem na czele. Stał się gorącym wyznawcą jego idei. W 1927 r. projektował z Henry van de Veldem. W 1931 r., w towarzystwie późniejszego premiera Paula Henri Spaaka odwiedził ZSRR, w 1935 r. był w Nowym Jorku⁴.

Praktykę architektoniczną Jasinski rozpoczął w początkach lat dwudziestych. Zdecydowany zwolennik awangardy, jako architekt i malarz należał do grona współpracowników pisma „7 Arts”, skupiającego w latach 1922-1929 przedstawicieli awangardy belgijskiej (pismo współpracowało z awangardą polską). Po latach architekt wspominał:

Na łamach „7 Arts” publikowałem swego czasu serię artykułów, krytyk i reportaży. Prowokowałem pierwsze kontakty z Le Corbusierem, którego dzieła były publikowane we Francji. Sądzę, że u podstaw zasad głoszonych przez grupę „7 Arts” leżał wysiłek ku syntezie różnych dyscyplin artystycznych. [...]⁵.

t e n ż e, „7 Arts” Bruxelles 1922-1929. *Un front de jeunesse pour la révolution artistique*, Bruxelles 1976, passim; *Musee des Archives d'Architecture Moderne, Collections*, Bruxelles 1986, s. 270-271 il; *Guide de l'Architecture des Annees 25 a Bruxelles*, Bruxelles 1986, s. 77; J. A r o n, P. B u r n i a t, P. P u t t e m a n s, *Guide d'Architecture Moderne Bruxelles et environs 1890-1990*, passim; *Avant-Garde Architectuur Brussel 1920-1940*, 28 september-26 november 1983, Bank Brussel Lambert, Marnixlaan 24, s. 34; *Musee des Archives d'Architecture Moderne*, s. 270-271; *Geillustreed Biografisch Woordenboek der Kunstenaars in Belgie na 1830*, Arto 1991, s. 214; *Modern Bouwen in Deurne 1920-1940*, Roularta Books 1996, s. 123; A. G u i s l a i n, *Bruxelles, Atmosphere 10-32*, Paris-Bruxelles 1932, s. 189; M. S c h m i t z, *L'Architecture moderne en Belgique*, Bruxelles 1937; P. F i e r e n s, *L'Art en Belgique du Moyen Âge à nos jours*, Bruxelles [1947], s. 526; M. C u l o t, F. T e r l i n d e n, *Antoine Pompe et l'effort moderne en Belgique 1890-1940*, Musee d'Ixelles 1969 passim; G. B e k a e r t, F. S t r a u v e n, *Bouwen in Belgie 1945-1970*, Antwerpen 1971, s. 136; D. M a t t e o n i, *Il Belgio di fronte al Movimento Moderne, L'Architettura in Belgio 1920-1940*, „Rassegna”, 1988, nr 34, s. 82; *L'Architecture Art Déco Bruxelles 1920-1930*, Bruxelles 1996, passim; J. V a n d e n b r e e d e n, F. V a n l a e t h e m, *Art Deco en Modernisme in Belgie. Architectuur in het Interbellum*, Tielt 1996, passim.

⁴ S. G o y e n s d e H e u s c h, *Stanislas Jasinski ... Exposition* [informacje córki Anne Jasinski].

⁵ S. G o y e n s d e H e u s c h, „7 Arts” Bruxelles 1922-1929. *Un front de jeunesse*

W opracowaniach architektury belgijskiej XX w. Jasinski jest wymieniany wśród czołówki awangardy. P. L. Floquet sytuuje go obok takich twórców, jak Victor Bourgeois, Jean Eggericx, Louis Herman de Koninck, Gaston Brunfaut, Charles van Nueten i Jacques Obozinski w Brukseli; Leon Stijnen, Paul Smekens, Josef Smolderen i Edward van Steenbergem w Antwerpii; Moutschen, Dedoyard i grupa L'Equerre w Liege; Marcel Leborgne w Charle-roi⁶. Eric Hennaut wymienia Jasinskiego obok takich architektów jak Paul Amary Michel, Josse Franssen, Jean Jules Eggericx – architektów, którzy „należeli do pierwszych realizujących domy mieszkalne, zerwawszy ostatecznie z Art Déco, angażując się w pełni w idee awangardy”⁷. Odejście od dekoracjonizmu *déco* dokonywało się w kręgach awangardy lat dwudziestych, także w zakresie architektury wnętrz. Na paryskiej Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels Modernes Jasinski przedstawił *Pokój dziecięcy* urządzone prostymi, pozbawionymi ornamentów sprzętami⁸. Jeden z twórców koncepcji nowego wnętrza Marcel Louis Baugniet pisał o „Nowym początku architektury, meblarstwa i malarstwa w 1922 r. gdy powstało pismo «7 Arts». Było to w momencie, kiedy Huib Hoste, Karel Maes, Sta Jasinski i ja sam tworzyliśmy pierwsze meble racjonalne i purystyczne z całkowitym wykluczeniem ornamentu”⁹.

W latach 1929-1930 powstają jedne z najbardziej znaczących prac Jasinskiego: projekt *Centrum administracyjnego* w Brukseli oraz *Dworzec lotniczy* w Antwerpii-Deurne. *Centrum* było propozycją umiejscowienia w starym centrum miasta, w pobliżu Giełdy i Grand Place, trzech 30-piętrowych biurowców na planie krzyża. Projekt ten, inspirowany planami *Miasta dla 3 milionów mieszkańców* i *Le Plan Voisin de Paris* Le Corbusiera, był jak i jego wzorce utopią jeszcze po latach bardzo krytykowaną¹⁰. W tym śmiałym planie tkwiła jedna z głównych idei awangardy-przekształcenia funkcji

pour la révolution artistique. Edite par le Ministère de la Culture Française de Belgique 1986, s. 149.

⁶ P. L. F l o q u e t, *Vingt années d'architecture „Le Phare-Dimanche” 28 febr. 1965*, w: B e k a e r t, S t r a u v e n, *Bouwen in Belgie*, s. 136.

⁷ E. H e n n a u t, *L'Essor de l'immeuble à appartements*, w: *L'Architecture Art Deco Bruxelles 1920-1930*, s. 84.

⁸ W. A d r i a e n s s e n s, *La participation Belge à l'Exposition Internationale des Arts Décoratifs de Paris en 1925*, tamże, s. 43.

⁹ M. L. B a u g n i e t, *Les Precurseurs du meuble moderne en Belgique*, w: C u l o t, T e r l i n d e n, *Antoine Pompe*, s. 78.

¹⁰ C. M o f f e t t, *The rebuilding of Brussels*, „The Bulletin”, 1991, nr 4, s. 13.

miasta¹¹. Przy tym warto nadmienić, że kilkadziesiąt lat później w centrum Brukseli, w pobliżu Giełdy, stanął wieżowiec na planie krzyża.

Realizacja *Dworca lotniczego* w Antwerpii-Deurne była wynikiem konkursu wygranego przez dwudziestoosmioletniego architekta¹². Budynek lotniska, uchodzący wówczas za jeden z najnowocześniejszych w Europie, zaprojektował Jasinski na podstawie trójkąta, którego ramiona tworzą dwa wydłużone, dwukondygnacyjne skrzydła, w centralnej części ich połączenia liczące trzy kondygnacje. Na przedłużeniu dłuższego ramienia usytuował hangar.

Zgodnie z założeniami ideologii stylu funkcjonalnego plan i forma budynku są podporządkowane funkcji. Żelbetonowy szkielet dźwiga maksymalnie prostą bryłę, charakteryzującą się horyzontalnymi pasami okien. Jasinski, który architekturę i urbanistykę widział w kategoriach biologizmu, tak objaśniał koncepcję budynku: „Budynek w Deurne jest pomyślany jako «kość pacierzowa». Przez organiczne wstawienie pomieszczeń z punktu widzenia normalnego ruchu i tego co można nazwać pewnego rodzaju funkcjonowaniem «oddychania»”.

Plan jest na podstawie trójkąta, trzy poziomy i trzy grupy pomieszczeń odpowiadają trzem potrzebom: pośrodku stanowiska kierowania ruchem; na lewo pomieszczenia dla ruchu towarowego. Centrum parteru jest zajęte przez potrójną służbę informacyjną, policję i służbę celną. Drugie piętro zajmuje stanowisko dowodzenia lotem. Tak prosty podział uniemożliwia wszelkie zamieszanie; jest niemal automatyczny i rygorystyczny¹³.

W lewym skrzydle architekt usytuował kawiarnię-restaurację z tarasem oraz mały hotel. Nowością było połączenie stanowiska dowodzenia galeriami, krytą i otwartą, z hangarami, które ze względów finansowych wybudowano mniejsze, z możliwością powiększenia, podobnie jak i całego korpusu budynku. Budynek był wyposażony w telefony i pocztę pneumatyczną. Projekt przewidywał ponadto dojście do samolotów podziemnym korytarzem, z kłapami otwieranymi pneumatycznie (nie zostało to zrealizowane)¹⁴.

¹¹ Stanislas Jasinski, *progetti per Bruxelles*, w: D. M a t t e o n i, *Il Belgio*, s. 82.

¹² J. De L i g n e, *Le concours pour l'Aéroport de Deurne*, „L'Emulation”, 1929, nr 10, supplement, s. 73.

¹³ S. J a s i n s k i, *Le nouvel aéroport d' Anvers. Architecte Sta. Jasinski a Bruxelles*, „La Technique des Travaux”, 1931, nr 7, s. 419.

¹⁴ Tamże, s. 412-427; P. L. F l o q u e t, *L'invitation au voyage. L'aéroport, Gare Mondiale!*, „Batir”, 1933, nr 10, s. 376-383; J. F l a m e n t, *L'Aerogare de Deurne*, „Clarte”, 1932, nr 8, s. 9-11; S. J a s i n s k i, *Contribution a l'etude du probleme de l'aéroport*, „Cahiers d' Art”, 1931, nr 7-8; *Luchthavengebouw Luchthavenlei 1. S. Jasinski 1929-1932*, w: *Modern Bouwen in Deurne*, s. 47-51.

W swoim zasadniczym układzie zewnętrznym *Dworzec lotniczy* nie uległ dużym zmianom, poza przebudowanym stanowiskiem dowodzenia.

Powyżej omówione *Centrum* i *Dworzec* należą do czołowych realizacji w duchu bojowych lat awangardy. W literaturze przedmiotu na 1928 r. jest datowana *Willa przy Invalidenlaan 263* w Brukseli¹⁵. Jak większość domów w tym mieście usytuowana na bardzo wąskiej działce, odznacza się „rzeźbiarskim” skonstrastowaniem brył balkonów. Należałoby tu jeszcze dodać kilka projektów Jasinskiego jak: *Domy dla Floqueta* (1929) i *Gaillarda* (1929), *Fasada sklepu z samochodami* (1927), *Zespół bloków mieszkalnych na peryferiach Brukseli* (1930), *Fabryka* (1930). Cechuje je typowe dla awangardy operowanie układami pionów i poziomów geometrycznych brył, dyscyplina ducha techniki. Bryle *Fabryki* architekt nadał fantazyjny kształt olbrzymiego kaloryfera. W latach dwudziestych projektował też różne przedmioty. Jeśli *Projekt lampy dla Pani G. Cohen* (1925) odznacza się jeszcze dekoracjonizmem *art deco*, to *Gong* (1929) bliższy jest stylizacji wiertarki.

W latach trzydziestych Jasinski realizuje wiele rezydencji mieszkalnych oraz wspólnie z architektem Gastonem Brunfaut klinikę onkologiczną *Institute Jules Bordet et Paul Heger*. Ten zrealizowany w latach 1934-1939 konkursowy projekt jest zaliczany do czołowych budynków publicznych lat trzydziestych¹⁶. Usytuowany jako część zespołu szpitala uniwersyteckiego pod wezwaniem Św. Piotra przy wąskiej i pochyłej działce ma kształt dwóch skrzydeł w kształcie litery L, wzdłuż ulic aux Laines i Bordet. Skrzydła te odznaczają się wysokimi walorami plastycznymi, określonymi przez funkcję pomieszczeń. Z jednej strony są to pasy okien, z drugiej-balkonów. Z geometryzmem prostych kątów brył wręcz rzeźbiarsko kontrastowały półkoliste balkony (obecnie zakryte ścianą osłonową) krótszej elewacji wydłużonego skrzydła od ulicy aux Laines oraz zaokrąglona wieża wejścia głównego o elewacji w znacznych partiach wypełnionej szkłem. Jest ona głównym akcentem wertykalnym spinającym oba skrzydła. Cały gmach jest wyłożony terakotą w szarobeżowym odcieniu.

Jako współautor projektu Jasinski szczególnie podkreślał wprowadzone przez siebie *novum* w postaci rampy zastępującej schody w miejscu połączenia dwóch skrzydeł. Ułatwiają one transport uniezależniony od wind¹⁷.

¹⁵ V a n d e n b r e d e n, V a n l a e t h e m, *Art Deco en Modernisme*, s. 62.

¹⁶ A r o n, B u r n i a t, P u t t e m a n s, *Guide d'Architecture Moderne*, s. 60.

¹⁷ L. N o v g o r o d s k y, *Les Instituts Jules Bordet et Paul Heger, Etablissements hospitaliers pour le traitement des tumeurs a Bruxelles, Architectes: Gaston Brunfaut et Stanislas Jasinski*, „La Technique des Travaux”, 1939, Mars, s. 115-128; A. J. G a r c i a, *Une*

Szereg wspomnianych rezydencji mieszkalnych otwierał budynek u zbiegu ulic Gabrielle i l'Anemone. Był to czterokondygnacyjny blok o zróżnicowanych uskokach brył¹⁸. Rozebrany ok. 1978 r. znalazł się jednak w przewodniku po Brukseli, gdzie jest datowany na 1930 r.¹⁹

Począwszy od połowy lat trzydziestych Jasinski zrealizował kilka luksusowych domów mieszkalnych. Rezydencja „Belle Vue” przy Avenue de Gaulle nr 50 jest usytuowana na malowniczym stoku i zawiera siedem apartamentów (po każdym na jednej kondygnacji). Nieregularny plan, założony na wycinku koła, określa równie nieregularną bryłę, której dominującym akcentem jest półokrągły przeszklony ryzalit *living roomów*. Flankują go wąski pion z *loggiami* i nieco szerszy lekko zaokrąglony, akcentowany pasami okien prostokątnych, podkreślających układ poziomy, i okrągłych typu bulaje, akcentujących pion. Budynek ma konstrukcję żelbetonową, posiada wewnątrz ruchome ścianki działowe. Fasada jest licowana białym, dziś nieco pożółkłym kamieniem. Obiekt jest wymieniony w przewodniku po współczesnej Brukseli²⁰.

Budynek mieszkalny przy ul. Montjoie nr 127 róg ul. Floride powstał w 1935 r. Z pięciu kondygnacji cztery zajmuje osiem apartamentów. Plastykę bryły kształtują długie pasy prostokątnych okien, wybitnie eksponowanych w zaokrąglonym narożniku, wychodzącym na ulicę Ignacego Mościckiego. Bryłę ożywia rytm osadzonych w głębi balkonów, okien typu bulaje, balustrady z rur dające efekty architektury „okrętowej”. Czerwona klinkierowa cegła parteru, biel futryn i balustrad kontrastują z elewacją, mającą dziś odcień kamiennego beżu²¹.

visite aux Instituts Jules Bordet et Paul Heger, „Structure”, 1939, nr 17 [bez paginacji]. G. Brunfaut, *Instituts J. Bordet-P. Heger*, „L'Emulation”, 1939, nr 4, s. 54-65.

¹⁸ Ch. Rose, *Immeuble à appartements, à Bruxelles. Architecte: Sta. Jasinski*, „La Technique des Travaux”, 4(1935), s. 71.

¹⁹ Aron, Burniat, Puttemans, *Guide d'Architecture Moderne*, s. 76.

²⁰ A. F., *Le Residence Belle-Vue, Immeuble à appartements à Bruxelles*, „Le Document”, 1937, nr 10, s. 192-194; Ch. Gregoire, *Residence „Belle-Vue”. Architecte: Sta. Jasinski*, „Clarte”, 1937, s. VII-IX; *Le „Residence Belle-Vue” Immeuble à appartements, à Bruxelles, Architecte: Sta. Jasinski*, „La Technique des Travaux”, 1937, nr 3, s. 114-118; *Guide de l'architecture des Annees 25 à Bruxelles*, plan poz. 60.

²¹ *L'Architecture au service de l'intimite. Immeuble d'appartements a Uccle, Bruxelles. Architecte: Sta. Jasinski*, „Batir”, 1936, nr 42, s. 665-666; A. F., *Les immeubles de rapport a Bruxelles de l'architecte Stanislas Jasinski*, „Le Document”, 1937, nr 10, s. 188-189; *L'Architecture Art Deco Bruxelles*, s. 216-217.

Kolejne realizacje to budynki mieszkalne przy Avenue des Scarabées 4, oraz Avenue L'Orée 23. W przypadku budynku pierwszego architekt dysponując działką około dziewięciu metrów w pierzei ulicy, zaprojektował mieszkania dwupoziomowe. Znalazło to odzwierciedlenie w kompozycji wąskiej, siedmiokondygnacyjnej bryły, w której poszczególne mieszkania wyodrębniają powtarzające się co drugą kondygnację *loggie*²².

Drugi budynek, zwany rezydencja „Orée”, usytuowany również w pierzei ulicy, lecz na działce dużo szerszej, liczy osiem kondygnacji, z których ostatnia, nieco cofnięta, posiada taras widokowy. Głównym akcentem pięcioosiowej elewacji jest wyodrębnienie jej wykuszem, o obszernych prostokątnych oknach w metalowych ramach. Dwie skrajne osie zaznaczają łagodnie zaokrąglone balkony. W jednym z apartamentów znajdował się kominek z reliefem Osipa Zadkina, w innym fresk Zygmunta Dobrzyckiego²³.

Na 1939 r. (informuje o tym tabliczka z datą i nazwiskiem architekta) jest datowana rezydencja „Belvedere” przy Avenue Louise 453. Na wąskiej działce, w zwartej i niskiej zabudowie tego odcinka reprezentacyjnej arterii Brukseli, architekt postawił dwunastokondygnacyjny, trzyosiowy wieżowiec, o silnie wyodrębnionej osi centralnej w formie wykusza z pięcioskrzydłowymi oknami. Osie skrajne tworzą *loggie*.

Powyżej omówione realizacje są typowe dla stylu europejskiej architektury tych lat będącego dalszą ewolucją awangardowego stylu międzynarodowego. Kubistyczny geometryzm brył, płaskie tarasowe dachy, poziome pasy okien, możliwości zmiennej funkcji pomieszczeń, stanowią niezaprzeczalne cechy nowego stylu, u którego podstaw leży „5 punktów Le Corbusiera”. W latach trzydziestych występują tendencje do jego ożywienia poprzez zaokrąglone narożniki czy balkony, zróżnicowanie faktur, elegancję detalu, szczególnie w wyposażeniach wewnątrz. Brukselskie domy Jasinskiego można porównać do wielu budynków wznoszonych wówczas w Polsce.

Według daty na planie rezydencja „Chambord” przy Avenue Louise 341 została wzniesiona w 1947 r. Podobnie jak rezydencja „Belvedere” wyrasta dwunastoma kondygnacjami ponad gabaryt sąsiednich domów. Sześć wydat-

²² R. De W i n n e, *Immeuble à appartements composés de deux étages, à Bruxelles, Avenue des Scarabees. Architecte: St. Jasinski*, „La Technique des Travaux”, 1935, nr 4, s. 170-172.

²³ *Sta. Jasinski, Le Résidence „Orée”, „Clarte”, 1937, nr 1, s. III-VII; L. H a e s l e e r, Le „Résidence Orée”, immeuble à appartements, à Bruxelles, „La Technique des Travaux”, 1937, nr 12, s. 631-634; La Residence de l'Orée a Bruxelles. Architecte: Stanislas Jasinski, „Le Document”, 1937, nr 10, s. 190-191.*

nych osi podkreślają balkony i dwa wykusze o trzech skrzydłach okien. Od strony dziedzińca dwa na planie kwadratów ryzality z wydatnymi półkolistymi wykuszami nadają całości bryły efekt rzeźbiarski. Podobnie do poprzednich realizacji budynek był bardzo starannie wykończony. W drzwiach wejścia głównego znajdują się wykonane w brązie insygnia rodu Chambord oraz wygrawerowana w szkłe przez Paula Ingranda dekoracja z motywem salamandry. Wprowadzenie do niskiej zabudowy tak wysokiego akcentu jak omawiany budynek (problem ten z latami nabierał aktualności) budziło dyskusje. W argumentach podjętej przez Jasinskiego obrony wydają się odzywać corbuserowskie idee wieżowców wśród zieleni, które nie zasłaniają horyzontu, dają mieszkańcowi poczucie przestrzeni, spokoju, czyste powietrze, kontemplację znajdujących się poniżej drzew²⁴.

Kolejne obiekty architektury mieszkaniowej projektowane przez Jasinskiego bliższe są charakterystycznym dla lat sześćdziesiątych bloków mieszkalnych, oczywiście w edycji luksusowej.

Rezydencja „Green Dale” przy Avenue Brugmann 499 jest budynkiem dziewięciokondygnacyjnym, którego bryłę kształtują biegnące przez prawie całą szerokość elewacji lekkim łukiem wygięte balkony i wykusz pierwszego piętra, wydatnie wysunięte przed lico budynku. Jeden z krytyków uznał budynek za podsumowanie długoletnich doświadczeń Jasinskiego w zakresie budowy mieszkań, chwalił jego jasność, proporcje, czystość linii horyzontalnych, efekty światła i cienia²⁵.

W 1956 r. zapadła decyzja budowy zespołu mieszkaniowego rezydencji „Grande Large” i „Grande Clarte” przy Avenue Churchill 48a-60. Tworzą go trzy wydatne bryły: trzykondygnacyjna pozioma i dwie „nastawione” na nią pionowe, liczące po pięć kondygnacji. Wszystkie trzy posiadają wydatne balkony podkreślające podziały poziome. Na bocznych ścianach podcienia wejścia do „Le Grand Large” znajdują się *panneaux* ceramiczne o wzorach geometrycznych, autorstwa Iris Jasinski²⁶.

²⁴ P. L. F l o q u e t, *La Résidence Chambord, architecte: Stanislas Jasinski*, „La Maison”, 1950, nr 8, s. 233-236, 248.

²⁵ L. D e N e u v i l l e, *La Residence „Green Dale” Immeuble a appartements a Uccle-Bruxelles. Architecte: Sta. Jasinski*, „La Technique des Travaux”, 1958, nr 11-12, s. 337-341.

²⁶ *La Résidence „Le Grand Large”. Architecte: Stanislas Jasinski*, „La Maison”, 1959, nr 1, s. 9-11, 33; *Residences Grand Large et Grande-Clarte, Avenue W. Churchill a Uccle. Architecte: Sta. Jasinski, ing. Bureau d’Etudes Deltour, Entrepreneur: Wilputte & Fils*, „La Maison”, 1964, nr 4, s. 114-116, 132.

W latach sześćdziesiątych Jasinski wznosił ostatni zespół budynków mieszkalnych zwanych „Chenee”, „Hetraie”, „Chataigneraie”, „Eden Green” usytuowanych w pięknym założeniu parkowym Vert Chasseur przy Avenue Ptolemee. Budynki te są w pewnym sensie podsumowaniem dotychczasowych poszukiwań Jasinskiego. Jak słusznie stwierdza jeden z autorów, w zespole tym Jasinski zrealizował wymogi *Karty Ateńskiej*, organizując całość w sposób racjonalny, higieniczny i harmonijny, oddzielając strefy mieszkania i wypoczynku od hałasu komunikacji²⁷. Prototypem tej architektury jest, według autora, powyżej omówiona rezydencja „Green Dale” przy Avenue Brugmann. Z pewnością ma tu na myśli półkoliste balkony, które w budynkach przy Avenue Ptolemee nie są tylko wydatnie wysunięte przed lico budynku, lecz całkowicie kształtują siedmiokondygnacyjną jego bryłę, nadając jej wybitnie rzeźbiarski charakter.

W zespole tym nieco inną formą wyróżnia się budynek „Eden Green”. Jest to wzdłużny prostokątny blok o liniach horyzontalnych, podkreślonych rzędem balkonów. W myśl zasad Le Corbusiera budynek jest wsparty na słupach w kształcie litery V. Jak we wszystkich budowlach Jasinskiego wykończenie jest bardzo staranne. Cytowany autor uważa, że „Znajdujemy tu ślad ducha estetyki grupy «7 Arts»”²⁸.

Powyższy przegląd w żadnym wypadku nie obejmuje wszystkich realizacji i projektów Jasinskiego. W zakresie architektury mieszkaniowej wymieńmy datowaną na 1931 r. willę przy Avenue Boetendael 24, charakteryzującą się bardziej tradycyjnymi dachami spadowymi willę w Woluwe St-Pierre, dom wiejski w Alseberg, równie tradycyjny *Projekt bungalowu*, wnętrza projektowane samodzielnie i wspólnie z P. Vanneste, willę nad morzem, własny dom wypoczynkowy w Han-sur-Lesse w Ardenach, zaprojektowany na początku lat sześćdziesiątych²⁹.

²⁷ M. B a u g n i e t, *Sta. Jasinski, architecte, Ensemble residentiel Avenue Ptolemee au Vert Chasseur a Uccle*, „La Maison”, 1964, nr 12 [bez paginacji].

²⁸ Tamże.

²⁹ *Guide de l'architecture des Annees 25 a Bruxelles*, plan poz. 56; P. L. F l o q u e t, *Villa a Woluwe St.-Pierre, Architecte: S. Jasinski*, „Art de Batir”, 1940, nr 87, s. 48-50; *Une maison de campagne de l'architecte Sta. Jasinski*, „Art de Batir”, 1941, nr 5, s. 19; *Bungalow, Projet et texte de l'architecte Sta. Jasinski*, „Architecture, Urbanisme Habitation”, 1946, nr 7-8-9, s. 81, 96; *Interieur, architecte: Sta. Jasinski, decorateur: P. Vanneste*, „Art de Batir”, 1944, nr 1-2; S. G o y e n s de H e u s c h, *Stanislas Jasinski, Architecte*; *Interieurs d'une villa, Architecte Sta. Jasinski*, „Architecture-Urbanisme-Habitation”, 1946, nr 4-5-6, s. 54-56; *Chalet forestier a Han sur Lesse, architecte: Sta. Jasinski*, „Architecture”, 1965, nr 66, s. 120-122.

Geert Bekaert i Francis Strauven przypisują Jasinskiemu autorstwo dwunastokondygnacyjnego budynku mieszkalnego przy Avenue Louise 520, przez co miał się przyczynić do rozbiórki w 1949 r. stojącego w tym miejscu Hotel Aubecq Victora Horty. Według relacji córki architekta, fakty te nie są zgodne z prawdą³⁰.

W zakresie architektury użyteczności publicznej Jasinski zrealizował z początkiem lat sześćdziesiątych biurowiec Towarzystwa Commerce et Industrie przy Boulevard du Regent 30. Ten wkomponowany w pierzeję ulicy sześciokondygnacyjny budynek jest wypełniony ścianą osłonową o wyraźnie podkreślonych liniach podziałów pionowych³¹. W latach 1962-1964 Jasinski należał do licznego zespołu projektującego La Cite de la Radio-Television Belge przy Boulevard Auguste Reyers³².

Wiele projektów Jasinskiego nie zostało zrealizowanych. Były to częściowo budynki mieszkalne i publiczne jak *Projekt przystani żeglarskiej* w Hofstade oraz monumentalne *Cite du Mundaneum* w Antwerpii z 1941 r. – kompleks architektoniczno-urbanistyczny zawierający najrozmaitsze muzea i budynki „dokumentujące” cywilizację światową. Współautorem był R. Delville. Po raz drugi Jasinski podjął ten temat w związku z brukselską „Expo 1958”³³. Z drobniejszych projektów nie zrealizowanych na uwagę zasługuje studium aerodynamicznej karoserii samochodów „Minerva” z 1934 r.³⁴

Począwszy od „7 Arts” Jasinski dużo pisał na temat architektury na łamach czasopism. Bibliografia jego wypowiedzi liczy ponad sześćdziesiąt pozycji³⁵.

Zmarł 30 stycznia 1978 r. w Han-sur-Lesse.

Jacques Michel Obozinski urodził się w Brukseli 30 grudnia 1890 r. jako syn doktora praw Louisa Jeana Obozinskiego i Jeanne Gerard. Był prawnikiem wywodzącego się z Galicji Michała Obozińskiego herbu Leliwa, oficera

³⁰ B e k a e r t, S t r a u v e n, *Bouwen in Belgie*, s. 55, 59, 373; Relacja Anne Jasinski.

³¹ L. N o v g o r o d s k y, *Immeuble pour Bureaux Bd. du Regent Bruxelles. Architecte: Sta. Jasinski*, „La Technique des Travaux”, 1962, nr 5-6, s. 131-136.

³² L. N o v g o r o d s k y, *La Cite de la Radio-Television Belge a Bruxelles. Architectes: R. Bastin, P. Felix, M. Jaminon, S. Jasinski, J. Ledoux, W. Marchal, Peeters, A. Preys, P. Ramon et. R. Schuiten. Architecte collaborateur: B. Jakovljevic*, „La Technique des Travaux”, 1973, nr 7-8, s. 161-176.

³³ *Musee des Archives d' Architecture Moderne*, plany.

³⁴ G o y e n s d e H e u s c h, *Stanislas Jasinski*.

³⁵ Tamże.

wojsk austriackich, który, osiadłszy na początku wieku XIX we Francji, zawarł małżeństwo z Cecile Marchant.

W latach 1909-1913 Jacques studiował w Académie des Beaux Arts w Brukseli u profesorów Horty i De Vestela, następnie odbył staże u architektów Jeana Baptiste Dewina i Fernanda Petita. W pierwszej wojnie światowej był dwukrotnie ranny. W latach 1920-1921 wraz z F. Petitem pracował przy rekonstrukcji miejscowości de Brielen i de Boesinghe we Flandrii. Od 1926 r. rozpoczął samodzielną praktykę architektoniczną. Jego brat Yvan (1900-1979) był również architektem pracującym głównie w dziedzinie projektowania wnętrz statków pasażerskich³⁶.

Nazwisko Jacques'a Obozinskiego, lub obu braci łącznie, występuje wielokrotnie w literaturze dotyczącej architektury belgijskiej XX w.³⁷ Podobnie jak Jasinski, jest wymieniany wśród znaczących architektów lat dwudziestych i trzydziestych. W 1930 r. G. Marlow w swym pełnym filozofujących refleksji tekście na temat obu braci pisze, że podporządkowują swoją twórczość nakazom ich czasu. „Jeszcze młodzi, konkludował, jeden swoimi budynkami, drugi wnętrzami od razu zdobyli czołowe pozycje”³⁸. W dwa lata później A. Guislain wymienia Jacquesa Obozinskiego obok takich czołowych architektów jak Jean Eggericx i Victor Bourgeois. „Eggericx jest człowiekiem wypalanej cegły, Bourgeois mistrzem betonu, Obozinski przyjazny kolejnym zmianom”³⁹. Wzmiankowany już autor historii sztuki belgijskiej Paul Fierens, dosyć nisko oceniając niektóre założenia architektoniczno-urbanistyczne Brukseli, dodatkowo wyróżniał domy Henry van de Veldego, Adriana Blomme, Obozinskiego oraz Taelemansa, „które przypominają, że Belgia ma

³⁶ Informacje według dokumentów w posiadaniu rodziny.

³⁷ Jacques Obozinski (1890-1981), w: *Musee des Archives*, s. 293-297; *Guide de l'Architecture des Annees 25 a Bruxelles*, s. 77-78 plan. poz. 56, 89; Aron, Burniat, Puttemans, *Guide d'Architecture Moderne Bruxelles et environs*, s. 78; *Avant Garde Architectuur Brussel 1920-1940*, s. 37; G. Marlow, *A propos des freres Obozinski*, „Savoir & Beaute”, 1930, nr. 9, s. 381-388; A. Guislain, *Bruxelles Atmosphere 10-32*, Paris-Brukselles 1932, s. 191-192; Schmitz, *L'Architecture moderne en Belgique*, il 6.; Fierens, *L'Art en Belgique*, s. 526, 528; Culot, Terlinden, *Antoine Pompe*, s. 146; Bekært, Strauven, *Bouwen in Belgie*, s. 136; *L'Architecture Art Déco Bruxelles*, s. 125, 216, 217 [il]. R. L. Delevoy, M. Culot, M. Gierst, L. H. de Koninck *architecte*, Bruxelles 1980, s. 97 [il]; Vandenbreenen, Vanlaethem, *Art Deco en modernisme in Belgie*, s. 151, 160.

³⁸ *A propos des freres*, s. 388.

³⁹ Guislain, *Bruxelles Atmosphere*, s. 192.

artystów znaczących, ci zaś mają klientów”⁴⁰. Cytowany powyżej P. L. Floquet wymienia Obozinskiego i Jasinskiego obok czołowych architektów belgijskich⁴¹. Robert Puttemans uważał w 1929 r. Obozinskiego za przedstawiciela „architektury kubistycznej”. Pozostali to Leborgne, Lambin, Stynen, Homez, Pompe, Bourgeois⁴². W 1945 r. czasopismo „La Maison” zamieściło wywiad z architektem⁴³.

Budynki projektowane przez Obozinskiego należą z jednej strony do architektury bliższej awangardzie, z drugiej zaś do form bardziej tradycyjnych, lub kompromisowych.

W 1922 r. architekt postawił dom własny przy Avenue Brugmann 366. Ten czterokondygnacyjny budynek wydaje się bliższy tradycyjnemu domowi angielskiemu, czy, jak podawało jedno z pism, inspiracjom holenderskim. Zróżnicowane kształty okien, uzewnętrzniające podział licznych pomieszczeń, nadają fasadzie pewne akcenty asymetrii⁴⁴. W latach 1923 i 1924 powstały również nieco „angielskie” w charakterze, choć dużo skromniejsze trzykondygnacyjne domy mieszkalne przy tejże ulicy pod nr 382 oraz Avenue de la Ramee 10. Z 1927 r. pochodzi bardzo skromna kamieniczka przy Chaussee de Charleroi 119 – czterokondygnacyjna o zróżnicowanych proporcjach okien ujętych w szerokie, kamienne obramienia kontrastujące z cegłą⁴⁵.

Niewątpliwie najciekawsze prace Obozinskiego powstały w nurcie architektury awangardowej, który szedł równolegle z projektami bardziej tradycyjnymi. Na czoło wysuwa się dom mieszkalny przy Avenue Franklin Roosevelt 56. Budynek ten powstał w 1928 r. Liczy cztery kondygnacje (ostatnia górna jest cofnięta i tworzy taras) o zmiennym rytmie układów okien, zdecydowanie podkreślających pion i poziomy. Obecnie budynek ma przebudowaną kondygnację parterową i całkowicie zmieniony układ szczeblin, co w znacznym stopniu zaciera pierwotną jego kompozycję⁴⁶.

⁴⁰ P. F i e r e n s, *L' Art en Belgique*, s. 528.

⁴¹ Patrz przyp. 6.

⁴² V a n d e n b r e e d e n, V a n l a e t h e m, *Art Deco en modernisme*, s. 151; w książce tej Obozinski jest też wymieniony na s. 160.

⁴³ *Fonction et sensibilité. Interview de M. Jacques Obozinski, architecte*, „La Maison”, 1945 novembre.

⁴⁴ „Le Document”, 1926, nr 50-51; „L'Art de Batir”, 1942, nr 9, s. 170; *Guide de l'Architecture des Annees 25*, plan poz. 56; A r o n, B u r n i a t, P u t t e m a n s, *Guide d'Architecture Moderne, Bruxelles*, s. 78, poz. 241.

⁴⁵ „Le Document”, 1927, nr. 63.

⁴⁶ A r o n, B u r n i a t, P u t t e m a n s, *Guide d'Architecture Moderne, Bruxelles*, poz. 242; *Guide de l'Architecture des Annees 25*, plan poz. 89; V a n d e n b r e e d e n,

Rok 1933 przyniósł domy przy Avenue Plissart. Dom pod nr 92 należał do malarza J. Boraine'a. Trzykondygnacyjny, na bardzo wąskiej działce, odznacza się ryzalitem o planie rozwartego trójkąta. Wypełniają go dwa wielkie prostokątne okna. Archiwalne zdjęcie fragmentu wnętrza pokazuje nam obszerne pomieszczenie z wewnętrznymi schodami prowadzącymi na piętro-galerię, sprawiającą wrażenie „okrętowego” pomostu. Meble projektował Yvan Obozinski. Budynek został uwzględniony w przewodniku po współczesnej architekturze w Brukseli⁴⁷. Usytuowane w pobliżu dwa domy bliźniacze pod nr 72, jeden trzy, drugi czterokondygnacyjny, Obozinski zaprojektował wspólnie z J. de Ligne. Budynki są usytuowane wzdłuż dwóch ulic: Plissart i sąsiedniej. Skrzydło każdego z nich jest zakończone silnie wysuniętym ku przodowi półkolem. Półkola te łączą się na narożniku ulic, tworząc wydatny akcent rzeźbiarski. Znaczną część ich bryły wypełniają duże okna drugiej i trzeciej kondygnacji (w drugiej z balkonami), w półkolistych narożnikach *portes-fenêtres*. Wejścia, znajdujące się w narożniku, zostały bardzo starannie opracowane w formie lekkich uskoków, podkreślonych pasami. Budynek został, podobnie jak i poprzednie, uwzględniony w przewodniku, który informuje, że był zaprojektowany dla księcia M. Van de Ven⁴⁸.

Na rok 1935 przypada dom mieszkalny przy Avenue Deschanel 84, również uwzględniony w przewodniku i wyróżniony ilustracją w jednym z pierwszych opracowań współczesnej architektury belgijskiej pióra Schmitza z 1937 r.⁴⁹ Ten czterokondygnacyjny budynek w pierzei ulicy cechuje charakterystyczne dla awangardy podkreślenie linii horyzontalnych pasami okien oraz nie lubianym przez skrajnych modernistów okapem. Horyzontalizm podkreśla również starannie opracowany detal dolnej kondygnacji-szczebliny drzwi, okratowanie okna.

Gdyby rozpatrywać budynki Obozinskiego w świetle teorii a raczej programów awangardy, to należałoby wskazać na *Maison minimum* przy ul. Basse 124 – „kubistyczne pudełko” zrealizowane w 1933 r. Architekt zaprojektował je na planie trapezoidalnym uzyskując dodatkową powierzchnię poprzez wykusz z małym tarasem⁵⁰.

V a n l a e t h e m, *Art Deco en modernisme*, il. s. 62.

⁴⁷ A r o n, B u r n i a t, P u t t e m a n s, *Guide d' Architecture Moderne Bruxelles*, poz. 243.

⁴⁸ Tamże, poz. 244.

⁴⁹ Tamże; M. S c h m i t z, *L'Architecture moderne en Belgique*, il. 6.

⁵⁰ *Une Maison Minimum de Jacques Obozinski, architecte S.C.A.B.- S.B.U.A.M.*, „Batir”, 1933, 15 V.

W latach trzydziestych powstało kilka niewielkich domów mieszkalnych według projektów Obozinskiego. Zostały wkomponowane w pierzeję ulicy, różniąc się indywidualnym detalem, jak np. uskokowy *deco* portal w domu przy Avenue du Croix du Feu 251; ryzality o różnych przekrojach w domu przy ul. Gabrielle; wydatne fazowanie otworów okiennych w bardzo skromnym domu przy ul. L'Abbaye 28. Dwukondygnacyjna wolnostojąca willa przy Avenue Huart-Hamoir, z pięknym tarasem z pergolą, została wbrew woli architekta nadbudowana o jedną kondygnację⁵¹. Willi tej nie udało mi się zlokalizować. Istniejący przy tejże ulicy budynek, równej klasy, wykazuje jednak nader znaczne różnice w stosunku do obiektu zachowanego na zdjęciach.

W 1937 r. Obozinski dokonał przebudowy klasztoru przy ul. Saint Bernard 25 na dom mieszkalny. Założona na planie wydłużonego prostokąta dwukondygnacyjna budowla, usytuowana w pierzei ulicy jest dziś znacznie zszpeczona poprzez nadbudowę jednej kondygnacji. W kompozycji elewacji architekt powtórzył kształty prostokątnych i kwadratowych okien, występujących w powyżej omówionym domu własnym przy Avenue Bruggmann 366. Ich układ nadaje elewacji pewną asymetryczność. Zwraca uwagę bardzo starannie opracowany portal wejścia, ujęty dwiema kolumnkami i półkolistym profilowanym nadprożem. Horyzontalizm podkreśla wydatny okap i pas gzymsu działoowego. Od strony ogrodu architekt zaprojektował na osi salonu basen⁵².

Obozinski był też autorem kilku willi poza Brukselą. We własnoręcznie napisanym życiorysie wymienił miejscowości Nieuport-Bain, Bierges, Champles⁵³. Omówione na łamach dostępnej mi prasy *Maison de Vacances aux Bords de la Semois*, *Maison de Campagne*, *Maison familiale pres de Bruxelles* reprezentują typ architektury nawiązującej do tradycji regionalnej, podobnie jak i konkursowe projekty rekonstrukcji budynków dla małych miasteczek w Ardenach⁵⁴.

Obozinski projektował także w dziedzinie architektury użyteczności publicznej. W 1921 r. wraz z Fernandem Petitem, był współautorem *Halles Ame-*

⁵¹ *Villa*. Arch. J. Obozinski, „L'Art de Batir”, 1942, nr 9, s. 167.

⁵² *Hotel de Maitre*. Architecte: Jacques Obozinski, tamże, s. 168-169.

⁵³ Według życiorysu w posiadaniu rodziny.

⁵⁴ *Maison de Vacances aux bords de la Semois*. Architecte: Jacques Obozinski (Bruxelles), „La Maison”, 1953, nr 12, s. 389-390; *Maison de Campagne*. Architecte: J. Obozinski, „L'Art de Batir”, 1942 nr 9, s. 171; P.L.F. [Floquet ?], *Maison Familiale pres de Bruxelles*. Architecte: Jacques Obozinski, „La Maison”, 1950, nr 12, s. 367-369; *Fonction et sensibilité*, s. 250; *Zbiory Musee des Archives d'Architecture Moderne*.

rica przy Boulevard de Dixmude. Na 1924 r. jest datowany skromny budynek szkolny o różnie podawanej lokalizacji⁵⁵.

W 1925 r. wspólnie zaprojektowali *Pavillon Manufacture Royale de Copenhagen*, na Paryskiej „Exposition Internationale de Arts Decoratifs et Industrielles Modernes”. Jego całkowicie przeszklona ściana i ograniczona dekoracja bliższe już były formom architektury awangardowej.

W 1935 r. miała miejsce „Exposition Universelle de Bruxelles”. Rola tej wystawy jako przekroju stylów architektonicznych została nieco przytłumiona obydwoma wystawami paryskimi z 1925 i 1937 r. Zaprojektowany przez Obozinskiego *Pavillon de Cuir* (wyroby ze skóry) był budynkiem o wyraźnych cechach monumentalizujących podkreślonych rytmem rzędów wąskich wertykalnych okien⁵⁶. W dwadzieścia jeden lat później Obozinski zaprojektował na „Exposition Universelle et Internationale de Bruxelles” 1958, *Pavillon de la Police i Pavillon du Marbre*⁵⁷.

Jacques Obozinski projektował też Konsulat Belgii w Manilli (1936) oraz, wspólnie z bratem Yvanem, *Wnętrza statku pasażerskiego „London-Istanbul”* (1934)⁵⁸.

W 1947 r. obaj bracia zaprojektowali budynek *Office National de Securite Sociale* (O.N.S.S.) przy ul. Prince Royal 102. Sześciokondygnacyjny, dwuskrzydłowy, na nieregularnym planie litery L odznacza się prostymi podziałami, które wyznaczają rzędy prostokątnych, poziomych okien przedzielone pionami lizen⁵⁹.

Wspólnym projektem obu braci jest również budynek *Office de Securite Sociale d’Outre Mer* przy Avenue Louise 194. Usytuowanie wzdłuż tworzących nieregularny układ kąta rozwartego ulic Avenue Louise oraz Lesbroussart i Paul Henri Spaak siłą rzeczy wpłynęło na złożoność jego planu i zróżnicowanie bryły. Jej górne kondygnacje są cofnięte, naroża zaokrąglone, wydatne gzymsy i okapy podkreślają układy horyzontalne rzędów dużych

⁵⁵ W katalogu *Musee des Archives d’Architecture Moderne* jest podany na s. 295 adres Avenue de l’Ermitage 33; Na zdjęciu w teczce architekta L’Avenue de l’Echevinage. Obiektu tego, jak i poprzedniego, nie weryfikowałem.

⁵⁶ *L’Exposition Universelle & Internationale de Bruxelles 1935 [Album]*; „Le Document”, 1935, nr 2, s. 30.

⁵⁷ W *Musee des Archives d’Architecture Moderne* znajdują się zdjęcia fragmentu wnętrza Pawilonu Policji oraz kawiarni Pawilonu Marmuru. Był to niewielki budynek kryty szklaną ścianą osłonową.

⁵⁸ *Musee des Archives*, zdjęcia i informacje.

⁵⁹ *Batiment de L’Office National de Securite Sociale. Architectes: J. et Y. Obozinski*, „Rythme”, 1950, nr 7, s. 34-35.

prostokątnych, leżących okien. W najdłuższej części siedmiokondygnacyjnej elewacji od strony ul. Lesbroussart znajduje się wykusz, wyodrębniający trzy środkowe kondygnacje. Drugi podkreśla narożnik od strony ulic Lesbroussart i Spaak. Pod jego gzymsiem biegnie fryz w formie meandra. Elewacja jest licowana białym kamieniem, cokół z granitu⁶⁰.

Prawdopodobnie na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych Jacques i Yvan zrealizowali budynek biurowy *Office National du Ducroire* przy Square de Meeus 40., przy zbiegu z ulicą Luxembourg. Liczy on pięć kondygnacji rzędów prostokątnych, stojących okien, wyodrębnionych szerokimi pasami ścian parapetowych, co tworzy „rytm jednocześnie przejrzysty, spokojny i wyrazisty”⁶¹.

Po 1945 r. Jacques Obozinski projektował ponadto budynek Ministerstwa Spraw Zagranicznych (wspólnie z P. Vierinem) i C.I.B.E. (wspólnie z P. Vierinem, J. Polakiem, Ch. Housiauxem)⁶². Pisywał również na łamach prasy architektonicznej⁶³. Jacques Obozinski zmarł w Namur 2 lipca 1981 r.

Powyższy przegląd nie obejmuje, podobnie jak i w wypadku Jasinskiego, różnych projektów i realizacji, do których nie udało się dotrzeć. Celem tego przeglądu była ogólna prezentacja dorobku obu nie znanych w Polsce architektów, którzy wnieśli wkład w architekturę belgijską.

⁶⁰ *Immeuble de Bureaux, architectes: Jacques et Yvan Obozinski. Ingénieurs-conseil: beton A. Van Ham; chauffage et électricité: M. Marcq*, „Architecture-Urbanisme-Habitation”, 1952, nr 11, s.117-123.

⁶¹ *Les Nouveaux Bureaux de l'Office National du Ducroire, architectes Jacques et Yvan Obozinski*, „La Maison”, 1954, nr 4.

⁶² Według życiorysu w posiadaniu rodziny.

⁶³ W zbiorach *Archives d'Architecture Moderne* znajdują się: *Plaidoyer pour une architecture moderne*, „Le Document”, 1931, nr 86; *De l'aménagement et de décoration des bateaux*, w: *XVIIIe Congrès National des Architectes de Belgique*, Liege 1939; *Proces-Verbaux et Rapports*, Anvers 1940; *Construire, Reconstruire, Demolir*, „Art de Batir”, 1944, nr 1-2.

THE BRUSSELS ARCHITECTS
STANISLAS JASINSKI AND JACQUES OBOZINSKI

S u m m a r y

Stanislas Jasinski (1901-1978) and Jacques Obozinski (1890-1981) were ancestors of Polish emigrants of the nineteenth century. They both played a role in architecture, especially that of Brussels, which found an expression in numerous mentions in the studies and guidebooks devoted to the Belgian architecture of the twentieth century.

In the beginning of the 1920s Jasinski contacted with Dutch neoplasticism and, during his stay in Paris, with le Corbusier, becoming an advocate of the latter. As an architect and painter, he belonged to the group of artists grouping the avant garde of the paper "7 Arts", propagating on its pages the ideas of avant garde architecture.

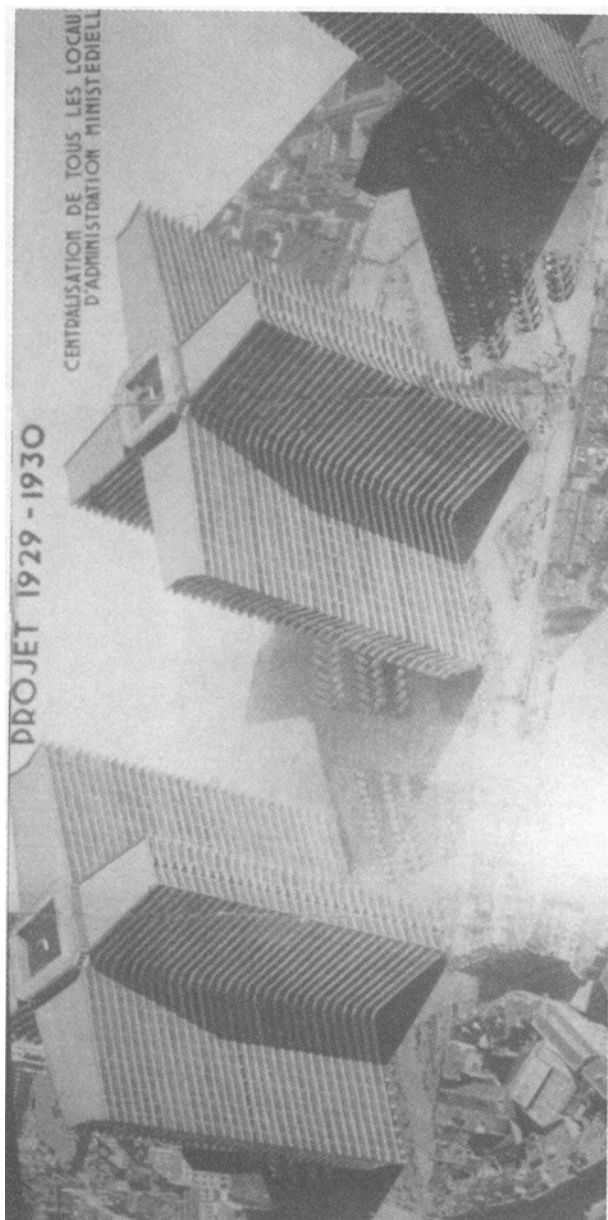
In the years of 1929-1930 he completed the *Airport* in Antverpe-Deurne of simple forms in the spirit of the "international style". At that time, being under the influence of Le Corbusier, he proposed a revolutionary conception of the *Administrative Centre* in the old part of Brussels, in the form of skyscrapers in the shape of crosses. In the years 1934-1939, together with Gaston Brunfaut, he realized the oncological department of the *Institute Jules Bordet et Paul Heger*, introducing among other things a platform instead of stairs in the place where two wings of the building join.

Most of Jasinski's conceptions is flat architecture. Starting from the 1935s onwards he realized in the representatives districts of Brussels several elegant houses such as *Belle Vue* at Avenue de Gaulle no 50, at 127 Montjoie Street, 4 Avenue des Scarabées, 23 Avenue l'Orée. Their simple forms, a result of the avant garde form, are characterized by an interesting plastic of details. The residences of *Belvedere* at 453 Avenue Louise (1939) and *Chambord* at 341 Avenue Louise (1947) were a bold and conscious introduction of the skyscraper into a street with lower buildings. His further houses were built in the 1950s and 60s: *Green Dale* at 499 Avenue Brugmann, *Grande Large* and *Grande Clarte* at 48-60 Avenue Churchill, and a group of blocks *Chenee*, *Hetraie*, *Chataignerie*, *Eden Green* at Avenue Ptolomee. Within the confines of the structure of a block of flats Jasinski arrived at individual plastic solutions through the system of balconies, Corbusier-like placing on poles, introduction of sculptor decorations. As regards the architecture of public utility, we have the *Office Building of the Society Commerce et Industrie* at 30 Boulevard du Regent, with the elevation covered with a glass shelter. He designed also small houses outside Brussels. Among Jasinski's project which did not see the light of day, let us name the architectonic and town planning complex *Cité du Mundaneum* in Antverpe (1941) in which he participated.

Jacques Obozinski designed on the forms closer to avant garde architecture and more traditional or compromising. His *Own House* at 366 Avenue Brugmann of 1921 is closer to the tradition of the English house. The *Houses* at 56 Avenue Franklin Roosevelt (1928), 92 and 72 Avenue Plissart (1933). The latter project was designed together with J. de Ligne. 84 Avenue Deschanel (1935) and, finally, *Maison minimum* at 124 Basse belong rather to the avant garde trend. Their form stressed by the system of the perpendiculars and the levels is a result of the quest after the most satisfactory solutions of the function. The monastery at 25 Saint Bernard (1937) remade into a *House* is characterized by an accurate historicizing detail.

Obozinski designed also architecture for exhibitions. Together with F. Petit he designed the *Pavillon Manufacture Royale de Copenhagen* in Paris in 1925, and at the Common Exhibition in Brussels in 1935 the *Pavillon de Cuir*. And, eventually, at the Brussels EXPO in 1958 the *Pavillon de la Police* and *Pavillon du Marbre*. He designed several projects together with his brother Yvan, and author of ship interior designs. After 1945 they completed the *Office National de Sécurité Sociale* (O.N.S.S.) at 102 Prince Royal, *Office de Sécurité d'Outre Mer* at 194 Avenue Louise, *Office National du Ducroire* at 40 Square de Meeus. Obozinski was also a designer of other buildings in and outside Brussels.

Translated by Jan Klos

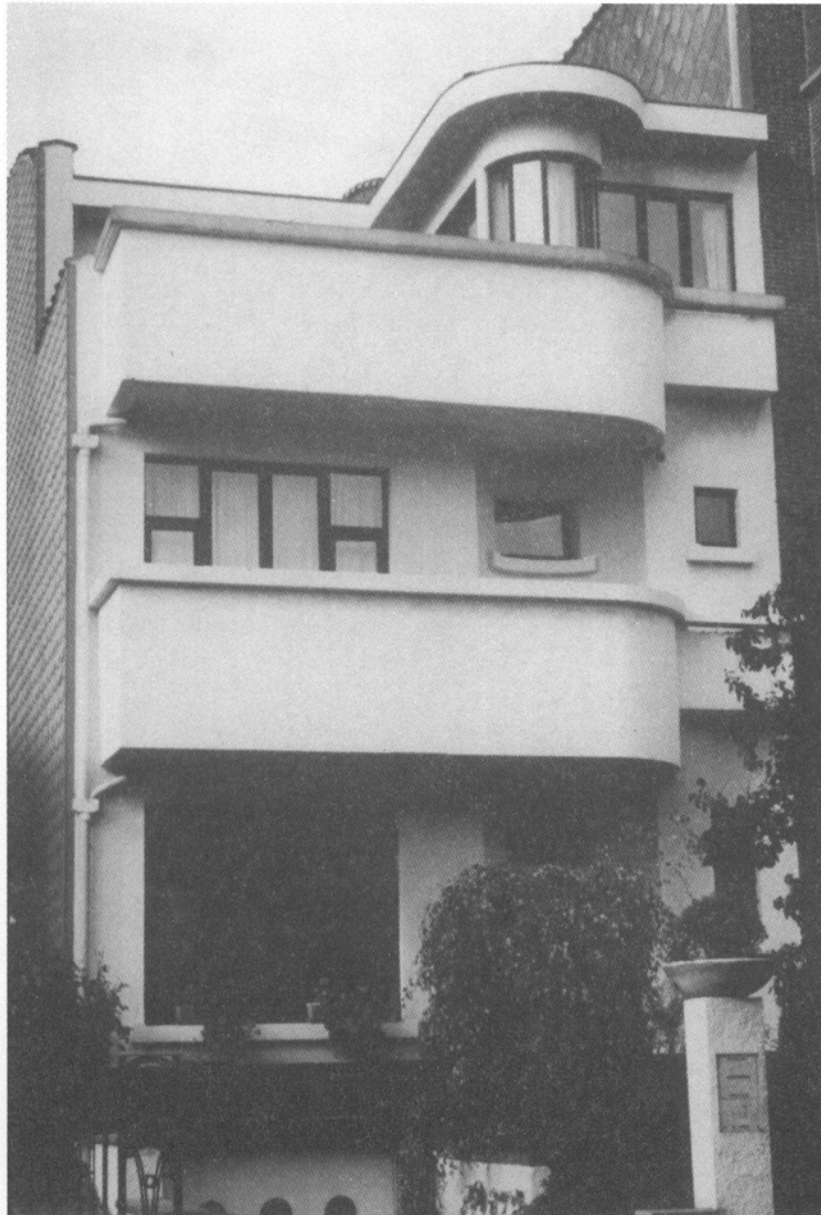

I. S. Jasinski, Projekt Centrum Administracyjnego w Brukseli, 1929-1930

Wszystkie zdjęcia wykonął autor. Reprodukcje z przeźroczy i ksero fot. Rożek, Lublin.

2. S. Jasinski, Dworzec Lotniczy, Antwerpia-Deurne, 1929-1930

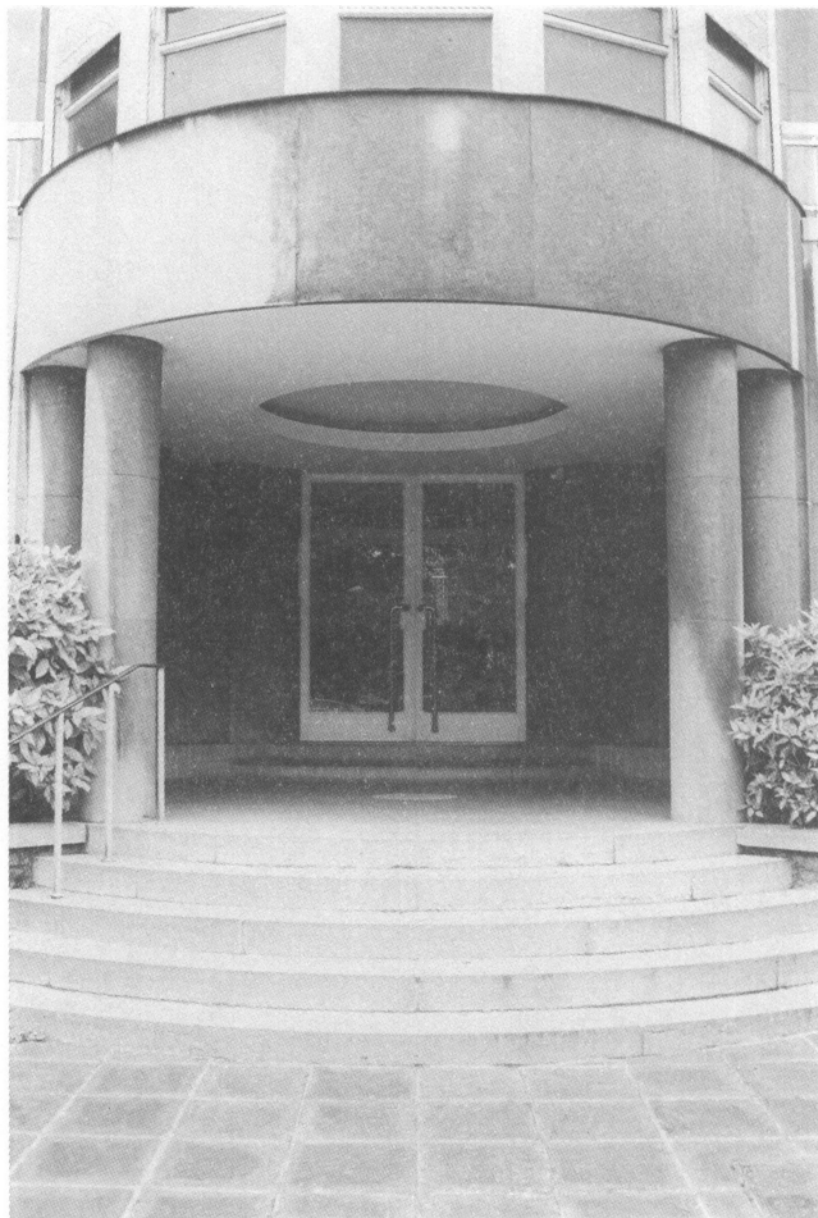
3. S. Jasinski, Willa, Boulevard de Invalides 263, 1928

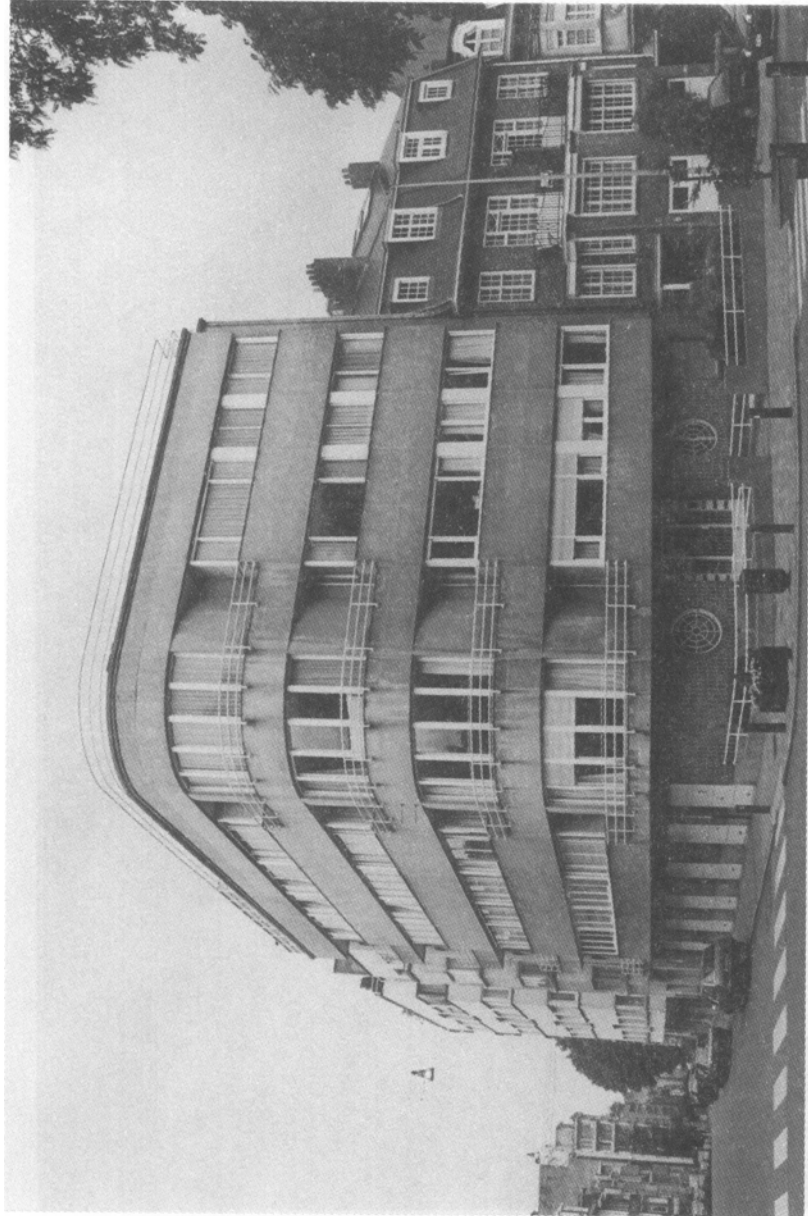
4. S. Jasinski, G. Brunfaut, Klinika Institute Jules Bordet & Paul Heger, 1934-1939, ul. Heger-Bordet 1/7

5. S. Jasinski, Rezydencja Belle Vue, Avenue de Gaulle 50,
drugie połowa lat trzydziestych

6. S. Jasinski, Rezydencja Belle Vue, Avenue de Gaulle 50,
połowa lat trzydziestych

7. S. Jasinski, Dom mieszkalny przy ul. Montjoie 127, 1935.

8. S. Jasinski, Dom mieszkalny przy ul. Montjoie 127, 1935

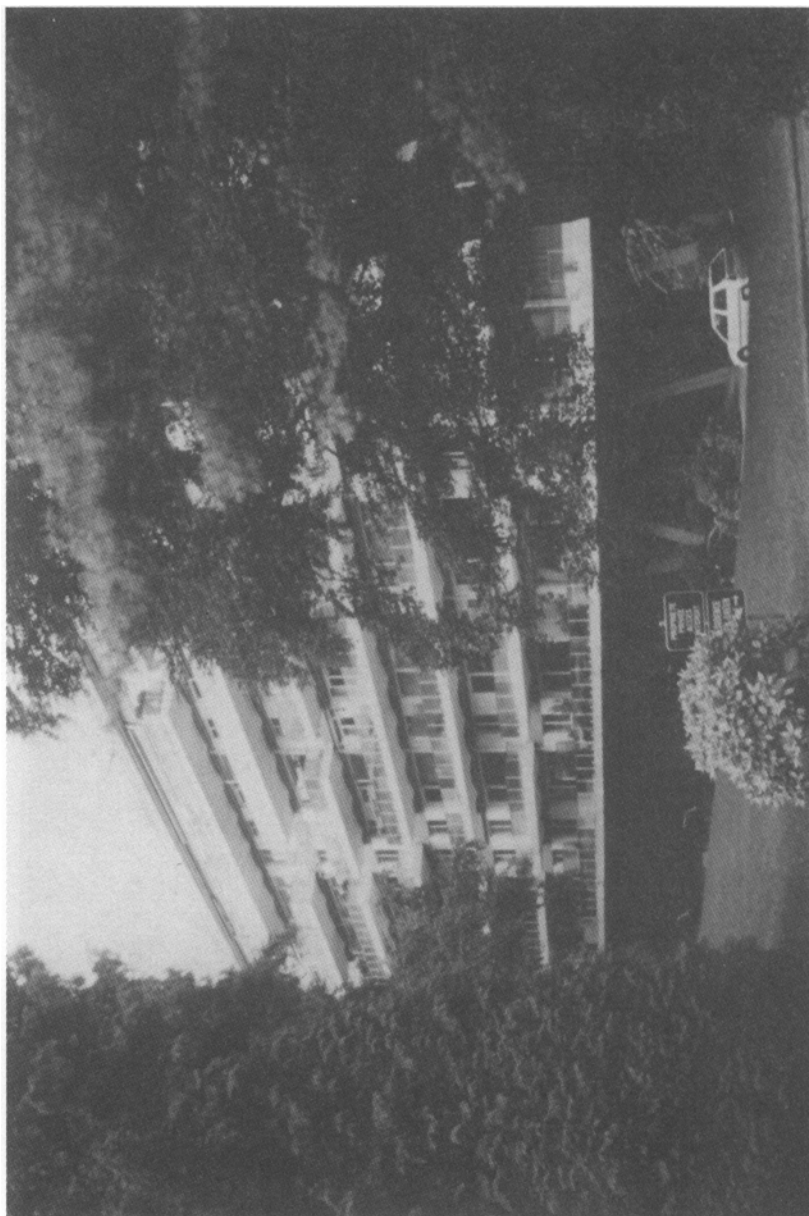
9. S. Jasinski, Dom mieszkalny przy Avenue des Scarabees 4,
połowa lat trzydziestych

10. S. Jasinski, Rezydencja Oree, Avenue de l'Orée 23,
połowa lat trzydziestych

11. S. Jasinski, Rezydencja Belvedere, Avenue Louise 453, 1939

12. S. Jasinski, Rezydencja Eden Green, Avenue Ptolemee, lata sześćdziesiąte

13. S. Jasinski, Rezydencja La Chataigneraie, Avenue Ptolemee,
lata sześćdziesiąte

14. J. Obozinski, Dom własny, Avenue Brugmann 366, 1922

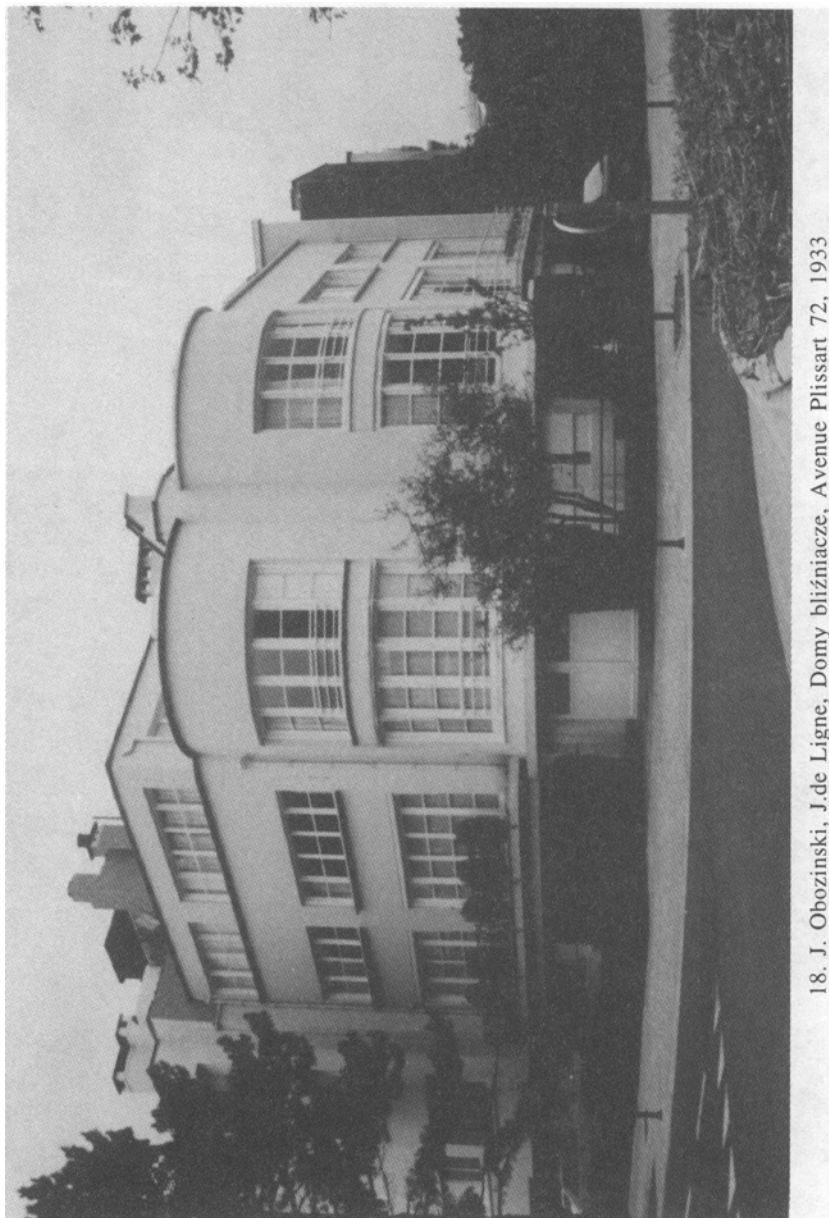
15. J. Obozinski, Dom mieszkalny, Avenue Roosevelt 56, 1928
(po przebudowie)

16. J. Obozinski, Dom mieszkalny, Avenue Plissart 92, 1933

17. J. Obozinski, Dom mieszkalny, Avenue Plissart 92, 1933. Wnętrze

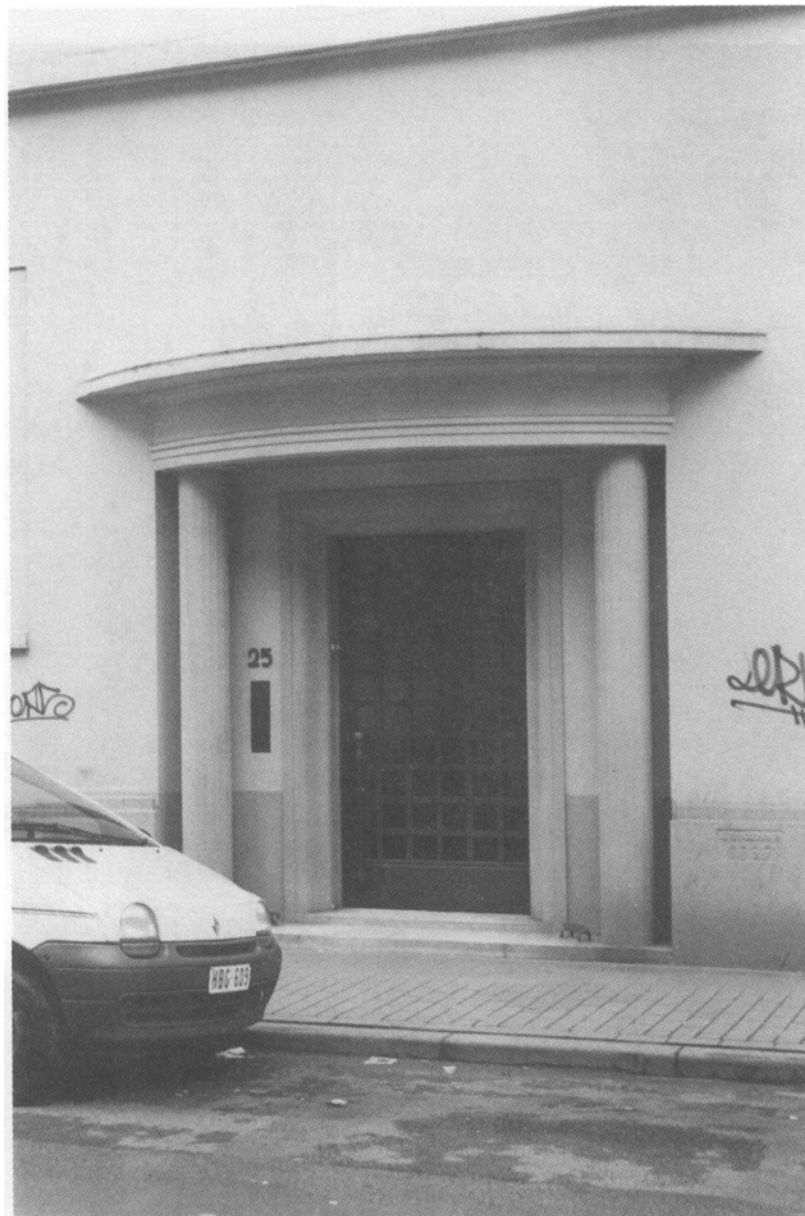
18. J. Obozinski, J.de Ligne, Domy bliźniacze, Avenue Plissant 72, 1933

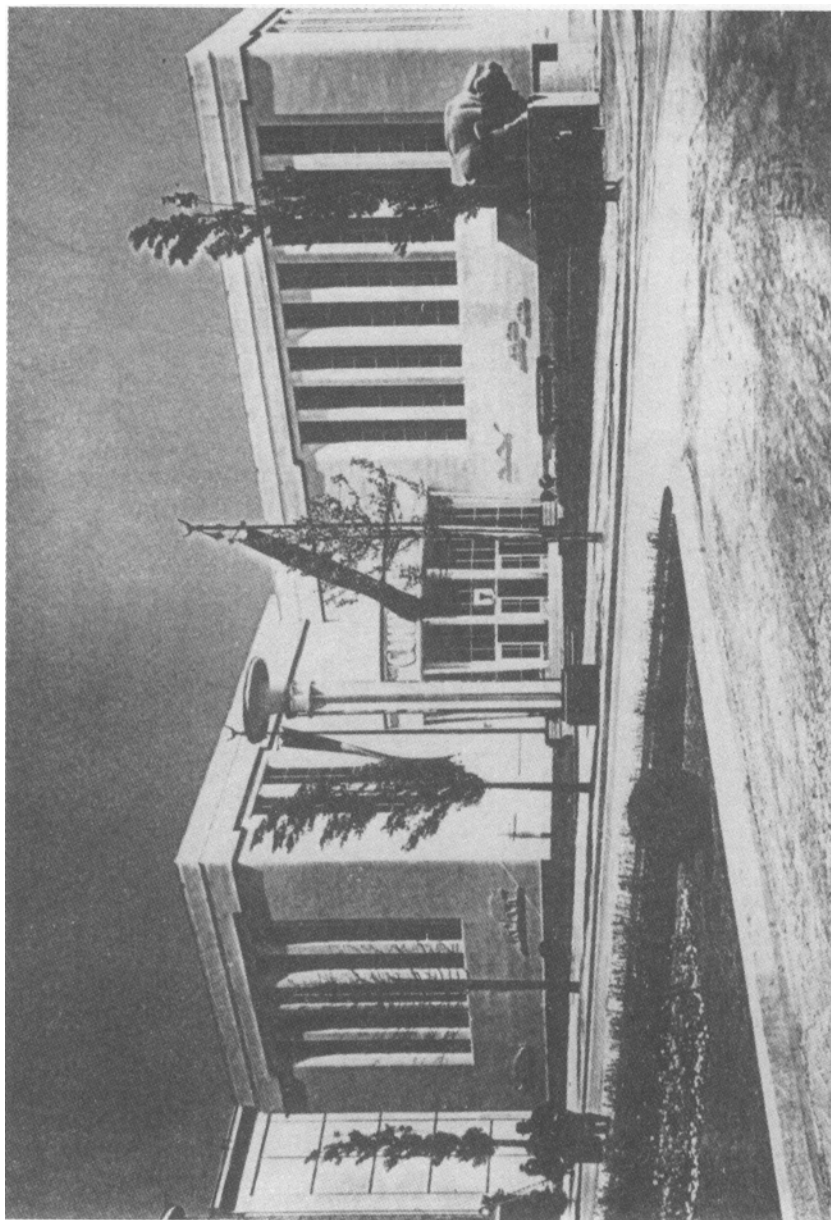
19. J. Obozinski, Dom mieszkalny, Avenue Deschanel 84, 1935

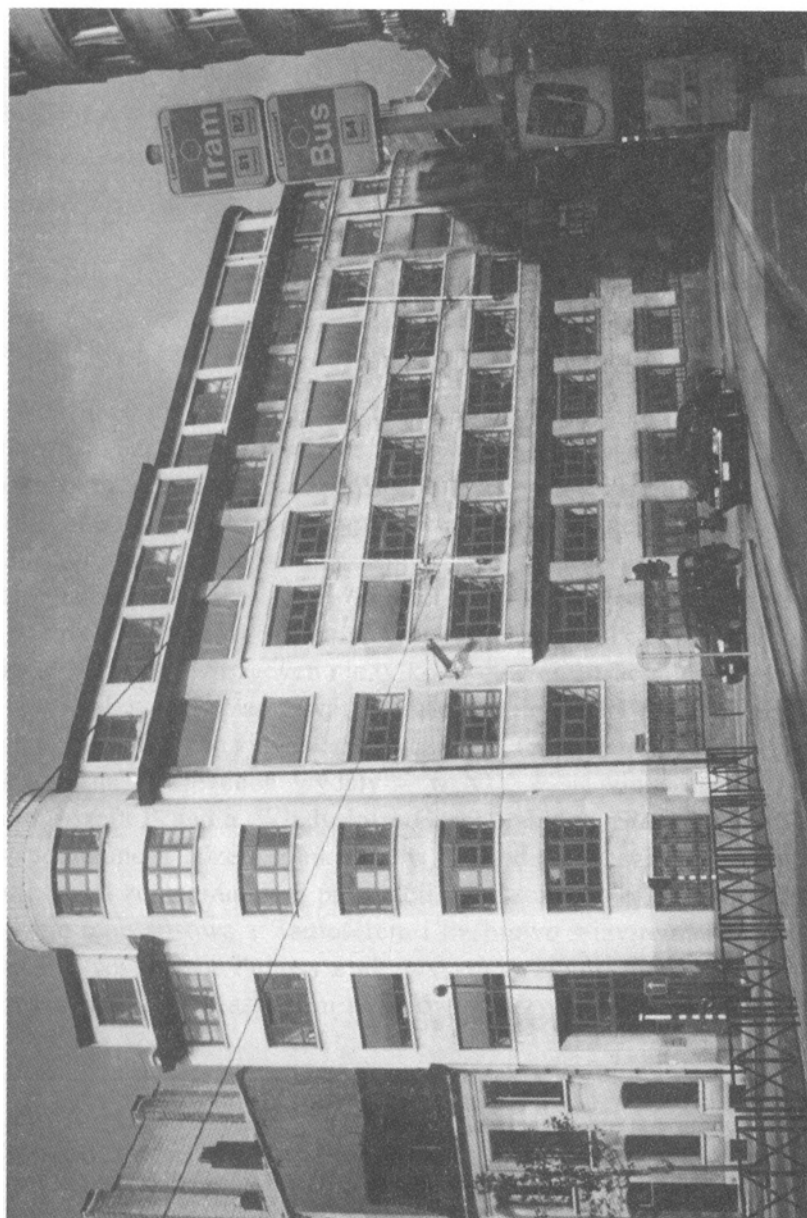
20. J. Obozinski, Dom Minimum, ul. Basse 124, 1933

21. J. Obozinski, Dom mieszkalny, ul. Saint Bernard 25, 1937. Wejście

22. J. Oboziński, Pawilon WYROBÓW ZE SKÓRY, Exposition Universelle de Bruxelles 1935

23. J. i Y. Obozinski, Budynek Office de Securite Sociale d' Outre Mer, Avenue Louise 194. Przed 1952